

ROSTUL CUVINTELOR

Interviurile „Observatorului militar”

– Ediție îngrijită de locotenent-colonel Florin Șperlea –

EDITURA



ARGUMENT

Nicio altă carte nu mi s-a părut mai potrivită pentru debutul Colecției „Artele Spectacolului” (Editura NEVERLAND) decât aceasta... Pentru că *Rostul cuvintelor* este o admirabilă demonstrație a dialogului și o veritabilă *Artă a conversației* cu personalități din toate domeniile. Este o mărturie din timp și peste timpuri a vieții și carierei unor oameni speciali care au făcut ARTĂ din profesie și care, prin confesiunile lor, ne poartă prin unghere mai puțin cunoscute din culisele singurului spectacol care nu se joacă – SPECTACOLUL vieții.

Cum s-au lăsat *dezvăluite* cele aproape 100 de *reșere* ale României, ei bine aceasta ține de talentul jurnalistic și scriitoricesc al artizanilor interviurilor care au fost publicate în ultimii ani (între 2009 – 2012) în „Observatorul militar” (publicație care a început să-și scrie *istoria* cu peste 150 de ani în urmă): general de brigadă Răduț Bilbăie, colonel Dan Giju, căpitan Constantin Piștea, căpitan Constantin Mireanu, căpitan Cornelia Mihăilă, plutonier-major Lucian Irimia, Irina-Mihaela Nedelcu, Delia Petrescu, Andreea Cristian, Elena David (mă mândresc cu faptul că și eu mă număr printre ei) și, nu în ultimul rând, locotenent-colonel Florin Șperlea, inițiatorul acestui proiect de excepție, susținut din tot sufletul de colonelul Ion Ciontea, directorul Trustului de Presă al Ministerului Apărării Naționale. Este meritul acestora că ceea ce ar fi putut rămâne risipit în efemerul unei publicații săptămânale a capătat acum un *rost* și a devenit o mărturie culturală solidă și profundă a *cuvântului*.

Actori, regizori, scenografi, artiști lirici, dirijori, compozitori, muzicieni, interpreți de muzică ușoară și populară, academicieni, profesori universitari și istorici, medici, diplomați și militari de carieră, sportivi, antrenori și comentatori sportivi, jurnaliști și specialiști în comunicare, critici și istorici literari, critici de film, traducători, editori, publiciști, etnologi și esești, poeți, scriitori și dramaturgi, exploratori și astronauți, cercetători, farmaciști, chimiști, biologi, farmacologi, inventatori și matematicieni, artiști plastici, arhitecți, economiști și ingineri, psihologi și sociologi, oenologi și gastronomi... Nu cred să existe vreun domeniu care să nu fi fost reprezentat printr-un exponent de seamă în „Interviurile Observatorului militar”.

Personalitățile interviewate sunt copleșitoare prin nume, realizări, carieră, profesionalism, talent și, mai ales, devotament față de România, țara pe care au reprezentat-o cu demnitate, cu onoare și prin valoare, oriunde în lume. Mărturisirile lor, datorate în bună măsură abilității reporterilor, ne dezvăluie normalitatea din existența noastră tot mai zburciunată, dar și sensibilitatea și modestia – duse uneori la extrem – ale slujitorilor unor *meserii* în care dăruirea, profesionalismul, voința, duritatea, forța și tăria de caracter sunt esențiale, de cele mai multe ori.

Aceste dialoguri personalizează și umanizează relația dintre interlocutori, altfel restrânsă la conveniență, o relație care se face direct, într-o manieră simplă, gazetărească, dar profundă, arătând cititorului naturațea, sensibilitatea, resorturile intime ale personalității, firescul, modestia, bunul simț și conduita protagonistului. O combinație perfectă dintre caracter, pasiune, temperament, valoare incontestabilă... Toate acestea au clădit pentru fiecare *personaj* în parte un soclu etern al celebrității acelora pe care cititorii îi vor cunoaște cu adevărat, poate, abia acum, când le vor desluși *Rostul cuvintelor*...

Cu acest prim demers scriitoricesc, Colecția „Artele Spectacolului” va deveni, cu siguranță, prin următoarele apariții editoriale, un reper literar-artistic, un mod de a dovedi că România are valori umane neperisabile, modele de viață călăuzitoare ale însăși existenței noastre

Oana GEORGESCU



**Prof. univ. dr. Nadia ANGHELESCU,
specialist în limba și civilizația arabă:**

SE POATE CLĂDI PE SIMPATIA MAI VECHE A ARABILOR PENTRU ROMÂNI

– De unde provine pasiunea dumneavoastră pentru limba și civilizația arabă? Când ați descoperit această lume și ce v-a fascinat?

– Interesul meu pentru limba și cultura arabă s-a născut după ce am intrat la Facultatea de Filologie a Universității din București, la Secția de limba și literatura arabă care s-a înființat în 1957. Nu știam nimic despre arabi, veneam de la Liceul din Carei, a fost o întâmplare că m-am înscris la această secție și că am reușit. Erau doar 10 locuri și un mare număr de candidați. Trebuie să spun că interesul pentru limba arabă continuă să se manifeste până în zilele noastre: concurența este mare, deși numărul locurilor a crescut mult.

Datorez mare parte din entuziasmul meu pentru arabă primului nostru profesor de la facultate, Yves Goldenberg, un pătimaș îndrăgostit de această limbă și cultură, pe care o studiasse la Cairo, din clasa întâi și până la terminarea liceului. Provenea dintr-o familie francofonă și ar fi putut face ca alții, să urmeze școli în franceză sau engleză, dar familia lui a decis, spre norocul studenților săi, că trebuie să cunoască limba țării în care trăiește. N-a apucat să vadă izbânzile noastre în domeniul cercetării limbii și culturii arabe, dar le-a prevăzut.

Nu știu de ce atâția oameni pot fi pasionați de această limbă, pentru că eu sunt departe de a fi singura. Este o limbă foarte organizată, care nu admite abateri, și unii spun că, dacă n-ar avea parte de abundența unui vocabular foarte stufos, această limbă ar păcătui prin exces de spirit matematic și de rigoare. Mă grăbesc să spun că discutăm despre o limbă literară care servește exprimării în scris (literatura, aproape în întregul ei, se exprimă în această limbă), iar oral, numai în circumstanțe speciale: predica în moschee, discursuri

publice etc. Deși această limbă este cea care îi definește pe arabi ca atare, nimeni n-o vorbește în contextul vieții de fiecare zi. În diversele țări arabe, din Maroc și până în Emirate, ca să luăm extremele, se vorbesc așa-numite limbi dialectale, destul de diferite între ele și toate față de limba literară.

Cunoașterea limbii literare îi asigură arabului sau străinului un prestigiu greu de imaginat pentru cei din afară, care găsesc că este normal să-ți cunoști propria limbă. În perioada în care se desfășurau manifestațiile din Piața Tahrir, la Cairo, o ziaristă străină care se amestecase în mulțimea celor care protestau a fost salvată din mâinile celor care vroiau s-o alunge – de un mai vârstnic cetățean care a auzit-o vorbind în arabă. Era greu pentru cei care priveau scena la noi, la televizor, să înțeleagă de ce exprimarea în araba literară era un atu pentru jurnalista respectivă.

Eu am beneficiat deseori de privilegiul cunoașterii limbii literare, de posibilitatea de a ține conferințe în lumea arabă, în această limbă. În schimb, n-am putut să mă înțeleg în araba literară decât rareori cu vânzătorii sau cu oamenii de pe stradă. Mulți știau mai bine engleza.

- Este interesant că europenii intră în contact cu lumea arabă mai degrabă printr-un conflict religios de durată – cruciadele –, dar redescoperirea antichității greco-latine o fac tot prin intermediul învățaților arabi. Puțini știu cât le datorăm arabilor din acest punct de vedere. Ar putea fi acesta temeiul unei reconsiderări a raporturilor noastre (mă refer la noi, europenii creștini) cu lumea arabă?

- Cruciadele – iată un subiect despre care nu prea îmi place să vorbesc, cum nu le place nici cercurilor creștine interesate în dialogul cu islamul. Se uită adesea că lumea arabă reprezintă o parte relativ mică din lumea islamului care are cea mai mare parte din populația ei în estul Asiei și că, în unele țări arabe, există o populație creștină care trăiește acolo de veacuri, adică de la începuturile creștinismului. Aș sublinia că unii din creștinii din Orient n-au privit cu ochi buni aceste pelerinaje înarmate, cum au fost numite cruciadele. Și chiar în zilele noastre, lumea creștină se întreabă ce căutau acolo cruciații, care, până una, alta, au dus războaie de cucerire, soldate cu ocuparea Bizanțului creștin.

Cu învățații arabi, transmitători ai culturii grecești, este altceva. Datorăm atmosferei intelectuale care s-a creat în Imperiul arabo-islamic, în secolele VIII-XIII, să spunem, faptul că unele opere ale învățaților greci au ajuns până la noi, dar datorăm mult și atmosferei care domnea în Spania cucerită de arabi. Poezie, proză, dar și studii de limbă care se bucură acum de atenția Occidentului și multe altele despre care vorbește cu admirație primul nostru călător în Spania, care ne-a lăsat o relatare a călătoriei sale, Mihail Kogălniceanu.

Cât privește posibilitatea ca aceste opere, aceste preocupări să contribuie cu adevărat la o mai bună înțelegere, eu sunt destul de sceptică. Inițiative

numeroase referitoare la dialogul nord-sud, Europa și arabii, dar și altele au rămas, în general, la stadiul bunelor intenții.

- Care credeți că este cea mai importantă caracteristică a lumii arabe, în totalitatea ei geografică și culturală, pe care noi, ceilalți, ar trebui să o înțelegem și să o prețuim?

- Am subliniat adesea marea diversitate a ceea ce numim lumea arabă, ca să nu mai vorbim de lumea islamului. Arabii cuceritori au plecat din Peninsula Arabică și au ajuns dincolo de granițele Chinei, într-o parte, la granițele Franței în altă parte. Astăzi, suprafața lumii arabe s-a redus mult, dar nu trebuie să uităm că populațiile cucerite care se află în această lume sunt egiptenii creștini și alți creștini care supraviețuiesc, minoritari, în țări arabe din Asia, dar și berberii din nordul Africii, minoritari acum în țările respective. Ce au în comun, știm: limba literară, limbă de cultură ieri și azi. Prețuiesc respectul lor pentru această limbă, atât de legată și de islam, respectul lor pentru cultură.

Arabii pe care i-am cunoscut, în majoritatea lor, privesc cu bunăvoință străinul, oricare ar fi el. Pe simpatia lor mai veche pentru români cred că se poate clădi.

- Scriitorii de limbă arabă nu sunt foarte prezenți în editurile noastre. Este limba o barieră sau sunt diferențe culturale majore care ne determină să nu recepțăm corect opera lor literară?

- Nu se mai poate spune că scriitorii arabi sunt astăzi puțin prezenți în librării. Avem traducători de foarte bună calitate și chiar edituri care sunt dispuse să le publice traducerile. Mă refer la colegul meu de la facultate, Nicolae Dobrișan, care și astăzi continuă să publice, la Editura Polirom, traduceri din opera lui Naguib Mahfouz, egipteanul deținător al Premiului Nobel, dar și din alți autori contemporani, la George Grigore, care dirijează o colecție, „Bibliotheca Islamica”, la Editura Kriterion, și care a publicat o traducere foarte cunoscută a *Coranului*, la Grete Tartler, poetă, traducătoare, ambasadoare.

Atât scriitorii clasici arabi, cât și cei moderni pot fi înțeleși și apreciați. O dovedesc tirajele din traducerile lor din perioada mai veche. Acum nu se mai citește foarte mult, tiraje întregi din opere românești sau străine zac nevândute. De ce ne-am mira că arabii n-au parte de o soartă mai bună?

- Cititorul român și, în general, persoanele interesate găsesc în librării puține cărți în măsură să răspundă unor curiozități care cer mai mult decât răspunsuri la întrebări simple, pentru care e suficient, poate, un dicționar sau o enciclopedie. Care dintre cărțile dumneavoastră credeți că ar putea răspunde unui asemenea interes?

- Am publicat, în decursul carierei mele, nouă cărți, majoritatea fie de interes didactic, fie de interes științific strict specializat. Câteva au totuși, cred, interes și pentru un cerc mai larg de cititori, dornici să se informeze asupra unor subiecte care revin din ce în ce mai des în zilele noastre și în primele pagini ale ziarelor. O carte despre islam, scrisă într-un moment în care nu existau asemenea cărți la

noi, este *Introducere în islam*, apărută în 1993. Lucrarea reflectă experiența mea de cercetare și predare la Institutul Pontifical de Studii Arabe și Islamologie de la Roma, institut cunoscut în lume ca promotor al dialogului dintre creștini și musulmani, ca și pentru nivelul excepțional al publicațiilor pe care le realizează. Cartea *Limba și cultura în civilizația arabă*, apărută în română, în 1986, a fost tradusă în franceză (la Paris, în 1995) și în italiană, în 1993. Era prima mea carte de antropologie culturală, de prezentare a arabilor în raporturile lor cu limba care îi definește ca arabi.

Un fel de continuare a acestei cărți, peste ani, este *Identitatea arabă. Istorie, limbă, cultură* (apărută la Polirom, în 2009) în care am sintetizat preocupări de zeci de ani în domeniul predării și cercetării, constituind și o mărturie a simpatiei mele pentru cultura arabă, pentru deschiderea intelectuală a celor care au creat-o de-a lungul timpului. Dacă ar fi fost să aleg din această carte doar câteva cuvinte pe care să le pun ca motto, aș fi ales spusele unui autor arab din secolul al IX-lea, al-Jahiz. Spunea el: *Oamenii seamănă mai mult cu vremea lor decât cu strămoșii lor*. Pornind de aici, am putea spune că arabii de azi seamănă mai mult cu noi decât cu strămoșii lor din secolul al IX-lea.

Aș mai menționa ca utilă cunoașterii islamului și o lucrare pe care am tradus-o din franceză, în 1997, adăugând unele completări din perspectivă românească: un *Dicționar de civilizație musulmană*, apărut la Editura Larousse cu doi ani înainte.

- Experiența dumneavoastră vă îngăduia să întrevedeți posibilitatea acestei fascinante primăveri arabe care a condus, recent, la prăbușirea unor regimuri autoritare în lumea arabă? Se îndreaptă lumea arabă spre o „democratizare” de tip european?

- Ar fi bine dacă lucrurile ar fi atât de simple. Un regim autoritar, care vrea să se mențină cu orice preț la putere, nemulțumește foarte multă lume cum ar fi, de exemplu, cei care vor modernizarea societății, dar nu sunt numai ei. În Tunisia, țară pe care o cunosc destul de bine și în care am mulți prieteni, mi se pare că lucrurile merg în direcția democratizării, așa cum ar fi de așteptat de la acest popor educat, deschis către cultură, de oriunde ar veni aceasta. Este de sperat că și în Egipt lucrurile se vor îndrepta în aceeași direcție, deși aici există forțe care se opun unui asemenea curs și încearcă să instaureze nu un regim laic, ci unul care are la bază un islam devenit actor politic. În Yemen, mișcările de protest arătau mai degrabă ca fiind preponderent dirijate de islamiști: femeile ascunse în văluri negre care vociferau fără să le vedem gura nu arătau ca militante feministe ci, mai degrabă, ca militante împotriva modernizării. Subliniez că adepții religiei islamice sunt numiți „musulmani”, iar „islamiștii” sunt adepții islamului politic, ai unui islam care tinde să domine toate sferele vieții sociale.

În Siria, lucrurile sunt mult mai complicate și actualele mișcări îi îngrijorează pe cei care iubesc această țară, printre care mă număr. Conflictele interreligioase

(majoritatea în cadrul islamului) sunt numai o parte din conflictele care mocneau de mult într-o societate care apăra, în principiu, laicismul. O țară de veche cultură și civilizație va găsi, sper, mijloacele pentru a păstra marile ei cuceriri de până acum.

Vă mărturisesc, nu înțeleg prea bine ce se întâmplă în Libia și pe margine. Am bănuț că mișcările îndreptate împotriva liderului libian erau ale unor militanți islamiști pe care i-a nemulțumit politica acestuia: el s-a declarat demult naționalist arab, nu partizan al islamului politic. Apoi s-a spus că este vorba despre conflicte tribale, iar mai departe nu știu ce se mai poate spune.

Oricum, primăvara a trecut de mult, suntem într-o vară toridă și cu furtuni puternice, nu știm ce ne mai așteaptă...

- Care este cea mai frumoasă experiență personală legată de limba și civilizația arabă?

- Mi-e greu să vorbesc despre o singură experiență, după 50 de ani petrecuți studiind această limbă și această cultură. Am fost tratată peste tot într-un mod care m-a emoționat profund. Iată, totuși, o poveste mai veche, de vreo 35 de ani. Mă aflam în Siria, la Alep, un minunat oraș cosmopolit, la Universitate, după o conferință ținută în limba arabă literară. A venit la mine responsabilă cu relațiile externe de la Universitate, mi-a mulțumit, vădit emoționată, și mi-a spus că ea n-a văzut până atunci în viața ei pe cineva care să poată vorbi timp de două ore în limba arabă literară! Pentru a nu vă lăsa impresia că mă laud, trebuie să spun că se poate vedea adesea cum un orator arab trece la dialectul lui după numai cinci minute de efort pentru a se situa la nivelul limbii literare. Cum eu nu știam bine niciun dialect arab, nu aveam alt instrument de comunicare la îndemână...

Interviu realizat de locotenent-colonel Florin ȘPERLEA
Observatorul militar, nr. 28, 20-26 iulie 2011

NADIA ANGHELESCU s-a născut în data de 27 aprilie 1941, în comuna Hărțăgani, județul Hunedoara. A studiat limba și literatura arabă la Universitatea din București (1957-1962). A fost asistent universitar la Catedra de limbi clasice și orientale a Universității din București. După obținerea doctoratului în filologie, în 1971, a urmat toate treptele carierei universitare până la numirea ca profesor, în 1991. Conduce doctorate în domeniul lingvisticii arabe și lingvisticii generale din anul 1985 și până în prezent.

A fost *profesor invitat* la Institutul Pontifical de Studii Arabe și Islamologie de la Roma (1991), la Collège de France, Paris (1992), la École Normale Supérieure, Fontenay-Saint Cloud (1999) și profesor-asociat la Universitatea „Jean Moulin”, din Lyon (2001-2002). A ținut conferințe la universități din Europa și din lumea arabă.



General de brigadă (r)
Constantin ANTIP, jurnalist militar:

O POVESTE CU TIRAJ NEMAIPOMENIT...

– Domnule general, ați intrat în presă imediat după război...

– Eu sunt din județul Vaslui, aproape de Iași, la 40 de km. În primăvara lui 1944, elevii de liceu care împliniseră 18 ani au fost puși sub jurisdicție militară și au fost evacuați din Vaslui la Râmnicu Vâlcea.

Eram toți premilitari și contam ca potențiali militari activi. Astfel, am plecat, la începutul lui aprilie, spre Râmnicu Vâlcea cu subcentrul nostru de premilitari.

Pe 3 aprilie am ajuns seara, în București, am fost cazați la Liceul „Mihai Viteazul”, iar în dimineața marelui bombardament am plecat de aici spre Vâlcea. Pe drum ne-au prins bombardamentele, au oprit trenul spre Pitești, era o grozăvie... Și, uite așa, ajunși în fine, am stat la Vâlcea până la 23 august.

După aceea ne-am întors la Vaslui, am mers vreo săptămână, și acum se pune problema ce facem cu liceul, eram în ultima clasă și trebuia să terminăm, cum să recuperăm materia și să dăm examenele.

Eu eram totuși o *figură* în Vaslui, un oraș mic, avea vreo 10.000 de locuitori, eram președintele Societății literar-științifice a liceului și organizam periodic conferințe pe diverse probleme. Teatru nu mai era, cinematograful nu era, n-aveai unde să te duci. Și unul dintre profesori, Doru Kramer, un tip foarte deștept – era o eminentă a Vasluiului, – profesor de filosofie și franceză, văr de-al treilea cu Stanley Kramer, m-a atras spre presa de stânga. Membrii de partid în vremea aceea erau mai mult intelectuali, în Vaslui nu exista proletariat, era o singură fabrică de ulei.

Așa am început să scriu la gazeta locală și pe urmă am fost încorporat în armată, în '48, în primăvară, și, în august, s-a pus problema reorganizării ziarului „Glasul Armatei”, pe vremea aceea cotidian și organul central de presă al armatei.

S-a stabilit atunci ca redactor-șef să fie Gheorghe Zaharia care lucra deja, fusese un timp la „Scânteia” și acum era secretar general de redacție la „Libertatea”, publicație a Partidului Social Democrat. Lui i s-a dat gradul de locotenent-colonel și, după ce a văzut cam ce oameni sunt în redacție, s-a gândit să vadă dacă se găsesc în armată oameni care au lucrat în presă. Cineva i-a spus: *E unu' Antiș care a fost jurnalist la Vaslui*, și m-a invitat la dânsul (și eu îmi zic: *Domne, câți oameni cu numele de Zaharia am întâlnit până acum toți au fost niște nesuferiți.*) *Mă cheamă Zaharia și – când colo, foarte simpatic –, uite, mi-a explicat, mi-a spus cutare de la Agerpres că ai lucrat în presă, am nevoie de oameni să îmbunătățim ziarul...*

Și eu am spus *da, sigur că sunt de acord*, așa că, la 10 octombrie 1948, printr-un decret semnat de Parhon, ca președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale, am fost chemat cu gradul de locotenent în armată și repartizat la ziar.

– Și atunci ați rămas la ziar?

– Da, am rămas la început ca redactor, el a vrut să mă facă secretar general de redacție, dar am spus că nu-mi place meseria asta, să umblu totdeauna cu clișee, cu zațuri, cu nu știu ce, și m-a pus șeful unei secții, și după aceea redactor-șef adjunct.

La mijlocul lui '55, el a fost luat la Direcția Superioară Politică a Armatei, la direcția de propagandă, eu am rămas în locul lui, și ministrul Sălăjan a zis: *Domne, dacă o să fie redactor-șef, hai să îl facem colonel*, eram locotenent-colonel.

Am fost redactor-șef până la sfârșitul lui 1959, când, datorită unui necaz de familie, de, chestie de dosar, am fost trimis loțțitor al comandantului Academiei Militare la sectorul de Cercetare de științe sociale, pentru trei zile, și apoi loțțitor al șefului Editurii Militare, până în iunie '62, până la grațierea tatălui meu, apoi ministrul m-a trecut înapoi la ziar, redactor-șef, până în '70.

– De numele dumneavoastră se leagă apariția unei îndrăgite publicații, „Magazin Istoric”...

– Acolo am ajuns în '67. Povestea a fost așa: un profesor, Titus Georgescu, a primit prin '66 o bursă de vreo câteva luni, în Franța, și, în timpul acesta, el a cercetat revistele de istorie, de factură populară, care își propuneau să popularizeze descoperirile făcute în cadrul cercurilor științifice, adică, nu reviste pentru 100 de specialiști, ci de masă.

El a făcut propunerea și s-a acceptat să apară o astfel de revistă, însă primul colectiv care a făcut-o, a făcut și-un număr de probă, care era ca și revista de istorie dinainte.

Și atunci m-au propus pe mine: *Domne, să fie cineva, un gazetar care să conducă, nu un cercetător istoric; în redacție să fie cercetători istorici, dar să fie și ziariști, și redactorul-șef să fie ziarist.*